

דף ג

ג. א. שותפין בדבר שאין בו דין חלוקה, שנתרצו לחלוקה, וקיבלו על כך קנין — האם יש תוקף לאותו קנין?
ב. על אלו סוגי חלויות שייך מעשה קנין ועל אלו אינו שייך?

א. אין מועיל קנין סודר על עשיית חלוקה, שקנין דברים בעלמא הוא, אלא אם כל אחד ברר לו חלק מסוים ועשו קנין להקנות לכל אחד את חלקו שברר, או שהחזיקו באותם שטחים שבררו. (ואין צורך באמירת 'לך חזק וקני'. (תוס'). ויש חולקים (ע' ב"י קנו בשם הרמב"ן; חזו"א ב"ב א, ד). ו"א שמספיק שאחד מהם יחזיק בחלקו, וממילא נקנה החלק האחר לשותף האחר. ערשב"א ורא"ש).

ב. אין שייך מעשה קנין אלא בהעברת בעלות על חפץ, כמכר ומתנה, או שיעבוד נכסים. וכן כשאדם משעבד עצמו לשלם. (עתוס'). ונחלקו הפוסקים בדין קנין 'אתן', אם מועיל אם לאו, אבל אין שייכת פעולת קנין על התחייבות לעשות מעשים מסוימים, שאינם שייכים להעברת בעלות, וכגון על ביצוע חלוקה סתמית. (וכן אם עשו קנין לבנות כותל, כתב הרשב"א שהוא קנין דברים, ורק אם נתחייב אחד לחברו דמי מחצית הכותל — מועיל. וע' ברכת שמואל, א).

ד. א. מה היה גובהם של שתי המקדשות?

ב. ממה היתה עשויה המחיצה המבדלת בין הקדש לקדש-הקדשים.

א. מקדש ראשון — שלשים אמה. והשני — מאה. (גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון יותר מן הראשון' — חד אמר: בבבין).

ב. בראשון — מאבני גזית. (ונחלקו בסוטה מח: אם היו מגוררות בברזל (ומתקינן מחוץ להר) או ע"י השמיר. וקרא ד'מגוררות במגרה' בביתו של שלמה כתיב ולא בבית אלקים), ורחבו אמה בת ששה טפחים. ובשני — היתה המחיצה פרוכת. (שתי פרוכות היו, וביניהם אמה רווח. יזמא נא).

ה. האם ובאלו אופנים מותר לסתור בית הכנסת כדי לבנות אחר תחתיו?

אין לעשות כן, אלא יש לבנות קודם את החדש, ורק אח"כ לסתור את הישן. (אף קודם שנכנסו להתפלל בו. — תוס'. אך דוקא כשנשלמה בנייתו. — באור הלכה). אם משום התרשלות בבנית החדש אם משום שבינתיים אין מקום תפילה. ונפקא מינה — כשיש מקום אחר להתפלל בו. (ולהלכה, אסור גם כשיש מקום אחר. או"ח קנב).
ואם רואים בו שבר וכדומה, שעומד ליפול — סותרים אותו. (ולתירוץ אחד בתוס', בניית בית חורף לימות החורף, וכן בית קיץ לקיץ, הרי זה כ'תיוהא'. ולתירוץ אחר, כאשר יש ביהכנ"ס קבוע נוסף — מותר לכו"ע. וכן פסקו הרבה פוסקים, ראשונים ואחרונים. ודוקא כשיש מקום מרווח להתפלל בו כולם. ולתירוץ אחר בתוס', לזמן מרובה אין לחוש לפשיעה, וכיו"ב. ע' בבאה"ל שם).

דף ד

ו. מי ששודתיו מקיפות את שדות חברו וגדרם משלש רוחות, ועתה גדר אחד מהם את הרוח הרביעית — האם חייב הניקף לשלם לו עבור הוצאות הגדר?

כל עוד לא נגדרה הרוח הרביעית — פטור מלשלם, שהרי עדין שדהו פרוצה.

כשגדר את הרביעית — נחלקו תנא קמא ור' יוסי, ומחלוקתם נתבארה בכמה אופנים:

לרב הונא: ר' יוסי מחייבו להשתתף לפי מה שגדר (ונראה שאינו חייב כשגדר ביותר מהמנהג המקובל במדינה. חו"א). ותנא קמא אפשר שמחייבו לפי דמי קנים בזול בלבד. לחייה בר רב: ר' יוסי מחייבו לפי דמי קנים בזול, ולת"ק אפשר שאף מזה הוא פטור, אלא נותן לו שכר מועט — דמי שומר שמעמיד בכל שנה כשהשדה עומדת בקמותיה. או אפשר: לת"ק אינו משלם אלא דמי גדר רביעית בלבד, ולר' יוסי משלם גם עבור שלש ראשונות. או אפשר: ת"ק סובר שאינו חייב אלא כשהניקף עמד וגדר את הרביעית, שגילה דעתו שנוח לו בגדר, אבל כשגדרה המקיף אינו חייב אלא דמי רביעית (ועתוס'). ולר' יוסי אין חילוק מי גדר. או להפך: לת"ק גם אם גדר המקיף — חייב, ולר' יוסי — רק הניקף. הלכה כר' יוסי ואליאבא דרב הונא, שחייב לשלם לו לפי מה שגדר, בין אם עמד ניקף וגדר, בין אם גדר המקיף (כדברי שמואל). ומשלם עבור כל הגדרות. (ונחלקו ראשונים אם מדובר כשהגדר על שטח שניהם או על שטח המקיף. וכן נחלקו כשגדר המקיף מסביב לשדותיו, ולא בינו ובין הניקף שבאמצע).

דף ה

ז. א. האם קיים 'דינא דבר מצרא' (ע' ב"מ קח — שאלה רכז) כאשר הקונה הוא אדם עני?
ב. האם יש חילוק ב'דינא דבר מצרא', בין מצרן הגובל בשלש רוחות למצרן הגובל ברוח אחת? והאם האריס על השדה דינו כמצרן, הגם שאין גוף הקרקע שייך לו?
א. לפרוש רש"י, הורה רב ספרא בריה דרב ייבא לרבינא שאם הקונה עני, יש להשאיר את השדה אצלו, ואין למצרן לקחתה הימנו. (ורבנו תם תמה על כך, שהרי 'אין מרחמין בדין'. ויש שפרשו שלא אמר לו אלא ממידת חסידות. ויש סוברים שכיון שכל עיקר דב"מ, משום 'עשיית הישר והטוב', כאן עשיית הטוב והישר להשאיר אצל העני. ע' תה"ד שמ).
ב. אם קדם וקנה המצרן שמרוח אחת, אין זכות למצרן השני לסלקו — כן מבואר בסוגיא לפירוש ר"ת. וכן מבואר בבבא-מציעא (קח). (ואולם לכתחילה יש לחלק ביניהם. ונחלקו הראשונים אם הקובע הוא שטח השדות הגובלות או מספר האנשים הגובלים).
וכן באריס — לפי פרוש אחד בסוגיא (עתוס'), הגם שאין לו קנין בגוף הקרקע, יש לו דין מצרן, כי טוב לו ששדה מחוברת עם אותה שדה שעובד בה. (ודוקא אריס בתי אבות, שא"א לסלקו. ע' קוב"ש, עפ"י נמו"י. וב'ברכת אברהם' פרש כוונת התוס', שאין לו דין מצרן לענין סילוק אחרים, אלא לענין שלא יסלקוהו בלבד).

ח. מי שטוען שפרע את חובו בתוך זמנו — האם הוא נאמן?

כל חוב שנקצב לו זמן פרעון (דוקא, אבל לא בהלואה סתמית. ראשונים) — אמר ריש לקיש שאינו נאמן לטעון שפרע בתוך הזמן, וגובה הבע"ח את חובו. (ונחלקו הראשונים אם צריך לישבע שלא פרעו. ע' חו"מ עה, ב). אביי ורבא ורב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע חלקו על כך. ואולם פסקו הלכה כריש לקיש, ואפילו מן היתומים גובה ללא שבועה, כי מניחים בודאי שלא נפרע בתוך זמנו. (ונחלקו הראשונים אם גם מיתומים קטנים הוא גובה (ובלבד שנתקבלה עדות בחיי האב, או במלוה בשטר), או רק מגדולים).
ואם עתה הוא עומד לאחר שעבר זמנו וטוען שפרע תוך הזמן, והיה יכול לטעון שפרע אח"כ — נסתפקו בגמרא אם נאמן ב'מה לי לשקר' הגם שדבריו כנגד החזקה שאין אדם פורע תוך זמנו. וכאן לא נפשט ספק זה. (ולהלכה, נשבע שבועת היסט ונפטר. עה, ד). ויש סוברים שאין מיגו מועיל (עתוס'). ובמקום אחר משמע שנקטו בגמרא לודאי שמיגו מועיל נגד 'שטרך בידי מאי בעי' — ע' אילת השחר כתובות פט: